

**Urfolk og nasjonale minoriteter i
lærerutdanningen: perspektiver
fra forskning og undervisning**

Abstrakter

Innhold

Parallell sesjon A	4
Hvilke utfordringer har romske ungdom i krevende livssituasjoner med å etablere og utvikle trygg romsk etnisk identitet? Hvordan kan skolene og lærerutdanningene bidra i denne prosessen?	5
Árbediethu som del av tverrfaglig undervisning i samisk matkultur.....	5
Samisk tradisjonell kunnskap og utdanning for bærekraftig utvikling.....	6
Urfolk og nasjonale minoriteters språk og kultur i matematikkfaget.	6
Hvordan kan en forstå og legge til rette for matematikklæring/glede/vegning hos elever i kulturer som (historisk) ikke vektlegger akademisk utdanning	7
Synliggjøring av samisk og kvensk kultur i estetiske fag.....	8
Parallell sesjon B	9
Strengthening the digital skills of a Sámi student teacher	9
Skriving på samisk: nye kontekster for nye generasjoner	9
Læringsutbytte og kvalitet i de samiske språkfagene	10
«Eg har lært at kunnskap er med på å fjerne dei negative haldningane som finnst i samfunnet, og at eg som lærar kan vere med å forebygge dei» - Erfaringer fra arbeid med samiske perspektiver i norsk på grunnskolelærerutdanninga ved Høgskulen i Volda	11
Det som var, det som er, og det som kunne ha vært. Affektive strategier i nyere sakprosa som formidler samiske erfaringer.....	11
Gean jurdagiid dávistan/Hvem sine tanker gir ekko i meg [...]. Samiske dikt i klasserommet. ...	12
Parallell sesjon C	13
På hvilken måte kan undervisning om kart gi både studenter og elever forståelse og interesse for samisk kultur og naturbruk?.....	13
Høsttur med nærmiljøfriluftsliv og samiske læringsaktiviteter.	13
Med fokus på både sjø- og reinsamisk liv	14
Erfaringer fra desentralisert kompetanseheving med å utvikle videocaster med mål om å styrke samisk språk og kultur for skoler i RSK-Midt Finnmark	15
Parallell sesjon D	16

Utviklingsarbeid med samiske perspektiver i lærerutdanninger utenfor Sápmi: Selvrefleksjon, estetiske læringsprosesser og kompetanse for det 21.århundre	16
Dekolonisering og indigenisering i norske barnehagelærerutdanninger? Spenninger og muligheter i analyser av emneplaner og pensumlitteratur	16
Norskfaget og forsoning: Hvilken rolle kan skolens største fag ha?	17
Sammenveving – en estetisk tilnærming til arbeid med samiske perspektiver i barnehagen. Et FoU-prosjekt.	18
Fra berøringsangst til kompetent mot – om å undervise om samiske temaer	18
Sesjon E.....	20
Hallo Stallo! Samiske perspektiver fra fremmedspråksundervisninga i videregående skole	20
How are Sámi people presented to foreigners in second language textbooks?	20
Tverrfaglig utforskende og studentaktivt undervisningsopplegg om samisk kultur i barnehagelærerutdanningen	21
Undervisning om samisk kultur og tradisjon i grunnskoler i det sørsamiske området.....	21
«Bjørk ble tradisjonelt brukt til parkett» - Birget: Oppdrag Sjølberging - Et aksjonsforskningsprosjekt for bruk av samisk tradisjonell kunnskap i kombinasjon med å lære om biologisk mangfold i naturfag.....	22

Parallell sesjon A

Det er merkelig at jeg kan mer om muslimer i Norge enn samer innad i kulturen! Pedagogikklæreres kunnskaper om det samiske perspektivet i grunnskolelærerutdanningen

Rakel Rohde Næss og Berit Bratholm, Universitetet i Sørøst- Norge

Innledning

Dette er et pilotprosjekt hvor vi kartlegger pedagogikklæreres utdanning innenfor det samiske, erfaringer med undervisning, tverrfaglighet, synspunkter og ønsker om det samiske perspektivet i grunnskolelærerutdanningene. Prosjektet involverer fagansatte i grunnskolelærerutdanningene (GLU), lærer i kombinasjonsstilling, og studenter tilknyttet GLU utdanningene.

Formålet med studien er todelt:

- 1.Hvordan kan pedagogikklærerne tilrettelegge for studentenes læring om samiske forhold?
- 2.Hvordan kan vi som faglærere i lærerutdanningen utvikle undervisningspraksis om samiske forhold?

Teoretisk tilnærming

Prosjektet bygger på forskning om hvordan universitetslærere realiserer de formulerte målene for de samiske perspektivene i GLU- utdanningene. Konkret uttrykker retningslinjene for lærerutdanningen at fagansattes undervisning skal ha samisk innhold og formidle kunnskap om det samiske urfolk. Andersson og Olsen (2020) hevder at innføringen av fagfornyelsen har ført til økt bevissthet om urfolk og nasjonale minoriteter i Norge.

Forskningsmetoder

Studien karakteriserer vi som refleksiv praksisforskning (Lindseth 2017). Dette er ikke erfaring «på distanse», som observasjon av praksis, men erfaring gjennom delaktighet i praksis. Det refleksive arbeidet begynner med opprinnelig refleksjon, gjennom fremfortellingen av erfaring, der forskeren «snakker ut fra hjertet, rett fra leveren, uten å ta hensyn til retoriske krav eller politisk korrekthet». Det neste steget er kritisk refleksjon, eller metarefleksjon.

Spørreskjema, ca 30 informanter

Avslutning

Formålet er å kartlegge gjeldende praksis, og foreslå tiltak som styrker det samiske perspektivet i grunnskoleutdanningene."

Hvilke utfordringer har romske ungdom i krevende livssituasjoner med å etablere og utvikle trygg romsk etnisk identitet? Hvordan kan skolene og lærerutdanningene bidra i denne prosessen?

Merete Saus, Aylin Karayazgan, Djulia Spatalaj, Claudia Josef, Mariann Bellika Hansen og Inger Sigfridsson

UiT Norges arktiske universitet, RKBK og Romao kher, v/ Kirkens bymisjon

Denne presentasjonen er fra prosjektet ROMFREM, finansiert av Bufdir, et samarbeidsprosjekt mellom Romano kher – romsk kultur og ressurscenter, drevet av Kirkens Bymisjon og den romske minoriteten, og ILP og RKBK, UiT. Ett av formålene med prosjektet har vært å bidra til at barn med tilhørighet til den romske minoriteten kan utvikle en trygg etnisk identitet under barnevernets omsorg. Vi vil drøfte problemstillingene: Hvilke utfordringer har romske ungdom i krevende livssituasjoner med å etablere og utvikle trygg romsk etnisk identitet? Hvordan kan skolene og lærerutdanningene bidra i denne prosessen? Prosjektet er todelt med en kvalitativ forskningsdel hvor vi undersøker hvordan romske barn under barnevernets omsorg kan beholde og utvikle en trygg romsk identitet og en innovasjonsdel hvor vi identifiserer tiltak som kan bidra til ny praksis. Vi gjennomført 27 intervjuer; 16 romer, 5 tidligere romske fosterbarn, 4 skoleløser, 6 barnevernansatte, 2 politi og 3 ansatte ved Romao kher. Vi har også hatt dialogmøter med ti organisasjoner. Metoden er forankret i urfolksmetodologi og deltakende forskning og teoriene på kunnskap om akkulturasjons- og marginaliseringsprosesser. Vi finner at den romske minoriteten beskriver en krevende livs- og levekårs situasjon preget av barrierer pga marginalisering og erfaringer med antisiganisme, ekskludering, strukturell rasisme og diskriminering. De beskriver mistillit til myndighetene, inkludert skolene. Skolene klarer ikke å bidra til inkludering for romske barn. Romske barn som er vokst opp i fosterhjem mister tilknytningen til folkegruppen. Det betyr at det er vanskelig å utvikle trygg etnisk identitet. Det er behov for at flere aktører bidrar til å gi trygge rammer for romsk identitetsutvikling og at det skapes flere arenaer for unge romer. Skolene og lærerutdanningene kan bidra i arbeidet mot utenforskap og antisiganisme gjennom mer kunnskap om den romske minoriteten og systematisk læring som motvirker strukturell rasisme.

Árbediethu som del av tverrfaglig undervisning i samisk matkultur

Greta Heim og Jan Höper, UiT Norges arktiske universitet

Samisk matkultur handler om å utnytte og å bevare naturen, og danner en naturlig mulighet for tverrfaglig samarbeid mellom mat og helse og naturfag. Ved hjelp av visuell narrativ analyse forsker vi på et undervisningsopplegg om samisk matkultur på 6.trinn. Vi ser på hvordan elevene gjennom *Árbediethu* lærer å kjenne igjen og bruke tradisjonelle planter i nærområdet i de samiske årstidene høstsommer/høst. Ulike naturområder gir ulike råvarer og ulik foredling. Sanser har en plass i *Árbediethu* og i undervisningsopplegget, som starter med kunnskapsformidling fra kontaktlæreren i klasserom inneholder utforskende aktiviteter i uterommet. De nytter seg av råvarene de høstet og plukker nye for å tilberede samisk mat i utekjøkkenet. En før- og ettertest av elevenes kompetanse om tradisjonelle, samiske matplanter ble gjennomført igjennom oppdraget å tegne ingrediensene, og

forklare tegningene sine. Analysen av de første tegningene viser store forskjeller mellom enkelte arter, både planter og dyr. Flere elever tegner detaljerte rein, derimot er plantearter ofte begrenset til de delene som trengs til matlagning. Selv der elever tegner hele planter, er det ingen som er naturtro. Andre viser ingredienser i sammenheng med naturen rundt, mens veldig få har seg selv eller mennesker på bildet som aktiv deltaker.

Nøkkelord: Samisk matkultur; *Árbediethu*; tverrfaglig undervisning; visuell forskningsmetode

Samisk tradisjonell kunnskap og utdanning for bærekraftig utvikling

Mona Kvivesen, UiT Norges arktiske universitet

Etter fagfornyelsen skal kunnskap om samene som Norges urfolk synliggjøres i skolen, og undervisningen om urfolk skal bidra til kunnskap og være holdningsskapende. Kunnskap om urfolk handler om kultur og historie, mens holdninger handler om å møte mennesker med respekt og menneskeverd. I den nasjonale læreplanen for naturfag står det om fagets relevans og sentrale verdier: «Naturen er også en viktig del av samisk kultur og identitet. Kunnskap om samenes erfaringsbaserte og tradisjonelle kunnskap om naturen kan derfor bidra til bærekraftig ressursutnyttelse og vern av naturmangfoldet». Elevene skal lære om samers tradisjonelle kunnskap og tilnærming til naturen i naturfag, og dette krever at naturfagslærere har kompetanse på samisk kultur og tradisjoner. Samiske tradisjonelle utøvere har denne kompetansen og det er viktig å få frem stemmene deres. Arbeid med urbefolkningstema må gjøres i samarbeid og i utveksling med personer fra urfolksmiljøene. I denne casestudien er seks reineiere intervjuet, og resultatene viser at siidaen ønsker elevene velkommen til å delta sammen med reindriftsutøverne i samling og merking av rein. Samisk tradisjonell kunnskap er sterkt knyttet til naturen. Det å være ute og få positive opplevelser i naturen gir sterkere tilknytting og engasjement for naturen, og kan føre til større interesse for miljøvern. Barn som oppfatter seg som knyttet til naturen, har en tendens til å utøve bærekraftig atferd. Sterk tilknytning til naturen kan øke miljøbevisstheten og kan bidra til at elevene tar mer bærekraftige valg. Å lære om samisk tradisjonell kunnskap sammen med samiske reindriftsutøvere i naturen som læringsarena favner flere elementer i utdanning for bærekraftig utvikling og er en kontekst som egner seg godt til samfunnsvitenskapelige problemstillinger som bærekraftig utvikling.

Urfolk og nasjonale minoriteters språk og kultur i matematikkfaget.

Anne Fyhn, UiT Norges arktiske universitet og Samisk høyskole

De fleste lærerstudenter mangler kunnskap om samisk og kvensk språk og kultur. Som del av matematikkfaget ved UiT Campus Tromsø får lærerstudenter undervisning om noen skoler relevante aspekter ved samisk og kvensk språk og kultur. Dette er i tråd med UiT sitt strategidokument. To eksempler: 1) Innenfor tradisjonell samisk måling av lengder brukes både individuelle og standardiserte kroppsmål. Slike målemåter er inkludert i matematikkfaget i flere av utdanningene. 2) Norske tallord mellom 10 og 20 er ikke intuitivt logisk oppbygd slik som tallordene i området 20 –

30, 30 –40 og så videre. Dette kan være utfordrende for elever som prøver å finne et system. På samiske språk og på kvensk (og finsk) er situasjonen annerledes. Der følger tallordene mellom 10 og 20 en logisk oppbygging, uten unntak. Dette innebærer at elever som kan telle på et samisk språk eller kvensk trolig har et fortrinn når de skal lære tieroverganger, i småskolen. Derfor får lærerstudenter presentert tallordene på noen av disse språkene, og de må telle høyt. Foreløpig er dette pensum kun i noen utdanninger. Sannhets- og forsoningskommisjonen foreslår en målrettet satsing på og synliggjøring av kvensk og samiske språk i offentligheten. Som del av forsoningsarbeidet foreslår kommisjonen også en omfattende og langsiktig nasjonal satsing på samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk kultur. Matematikkfaget i Norges lærerutdanninger kan ta Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag på alvor på to punkter. Punkt 1, kommisjonens pillar 2 (språk): Tallord og tellemåter på nordsamisk, sørsamisk, lulesamisk og kvensk implementeres systematisk i landets lærerutdanninger i matematikk. På sikt bør dette også omfatte skoltesamisk, pitesamisk, umesamisk og romani. Punkt 2, pillar 3: Samiske tradisjonelle målemåter implementeres i ‘begynneropplæring’ og barnehagelærerutdanning i landets lærerutdanninger. Undervisningsmaterieell til begge formålene bør utvikles av samiske og kvenske miljøer, slik Sannhets- og forsoningskommisjonen anbefaler.

Hvordan kan en forstå og legge til rette for matematikklæring/glede/vegring hos elever i kulturer som (historisk) ikke vektlegger akademisk utdanning

Elisabeth Wirkola, UiT Norges arktiske universitet

Forskningen i min mastergrad som innlegget baserer seg hadde formålet å bidra til å belyse hvordan en forstår og legger til rette for matematikklæring/glede/vegring hos elever i kulturer som (historisk) ikke vektlegger akademisk utdanning slik som vi opplever det i Finnmark hvor vi har kulturer fra både norsk, kvensk og samisk historie. Jeg har utforsket hvilke muligheter elever har for læring gjennom storylines formet fra tidligere Finnmarks elever sine narrativer og drøftet fortellingene i lys av sosiokulturelle læringsteorier i det sosiopolitiske aspektet og sett på hvordan elevene kan styrkes i klasserommet gjennom tiltak som styrker deres posisjon og styrker deres kultur. Målet er å undersøke hvordan ulike språk og kulturer kan hindre, støtte eller utfordre læring i matematikkfaget og med den kunnskapen utvikle en styrkebasert pedagogikk. Studien er en kvalitativ kritisk studie, hvor fire respondenters fortellinger om deres opplevelse at matematikk på ungdomskolen har blitt analysert for å komme fram til storylines som fanger respondentenes opplevelse. Dette er sett opp mot teori innenfor sosiokulturell læring i et sosiopolitisk perspektiv. Hovedfunnet fra studien er at respondentene har blitt posisjonert av både lærere og seg selv på en slik måte at det har vært til hinder for læring og har resultert i negative beskrivelser av seg selv og vegring av deltagelse i matematikkfaget. Denne posisjonen er i kontrast til posisjoneringen de har utenfor skolen i sin kultur og hvordan de bruker og opplever matematikk utenfor skolen. Det viktigste å dra fra dette er at en som lærer må være bevisst sin del av ansvaret som ligger i å skape et godt læringsmiljø hvor en unngår uheldige posisjoneringer som hindrer læring.

Synliggjøring av samisk og kvensk kultur i estetiske fag

Bengt Haugseth og Bente Karlsen, UiT Norges arktiske universitet

I praktisk-estetiske fag er mulighetene mange når det gjelder synliggjøring av det samiske og det kvenske. Utfordringa er ofte at både lærere og studenter sliter med berøringsangst og er usikre på hvordan man skal ta i bruk for eksempel joik og samisk og kvensk kunst når man ikke har etnisk tilknytning til disse. En av konsekvensene har vært at man må tenke meget praksis-nært når det undervises i disse temaene. Vi vil vise noen eksempler på hvordan vi har tenkt og gått frem når vi arbeider med urfolk- og minoritetstematikk i fagene musikk og kunst og håndverk.

Parallell sesjon B

Strengthening the digital skills of a Sámi student teacher

Rauni Äärelä-Vihriälä og Rauna Rahko- Ravantti, Sámi allaskuvla

The purpose of this presentation is to highlight how a student teacher's digital pedagogical skills can be developed from the perspective of Sámi education. As we see through curriculums and 21st century skills, digital skills are part of today's and future's school. The student has the right to receive instruction in developing their own digital skills in accordance with the curricula of all Nordic countries. These 21st century skills also affect Sámi children and Sámi schools of the future. It has always been important for the Sámi to succeed in the surrounding societies and communities, including in digital communities. However, the Sámi language and culture as a minority language have few places where the Sámi language and culture are in the majority or the Sámi culture is at the center. That is why it is very important that activities in digital environments are based on and implemented from the Sami culture and language. When choosing digital learning environments, Sámi teachers must have information and guidance on how they support Sámi teaching and strengthen the student's learning that is based on their own culture. In Sámi teacher education program, the teacher's digital pedagogical competence has been approached from the theoretical framework of the TPACK and PEAT models. The sámi student teachers have been given the task of approaching the theoretical framework from a Sámi perspective and they have seen the importance of emphasizing ethical perspectives in digital teaching. According to sámi student teachers, multi-literacy and critical literacy skills should be strengthened in digital learning environments. It is a question of the valuation and emphasis between local and global knowledge. Over all in Sámi teacher education we see that there is a need to discuss about values in education and need to develop digital education to meet the needs of sami society.

Skrijving på samisk: nye kontekster for nye generasjoner

Lene Antonsen og Katarzyna Dominczak, UiT Norges arktiske universitet

Utenom skolen skriver ungdommer først og fremst i sosiale medier, chat og sms-er. Noen ungdommer forteller at de skriver flere hundre meldinger hver dag. Intervjuer med ungdom med samisk som morsmål i videregående skole, viser at selv om de har samisk som muntlig språk seg i mellom, bruker de nesten utelukkende majoritetsspråk når de chatter og sender meldinger til hverandre. De gir uttrykk for at de har andre standarder for å skrive på samisk, enn de har for å skrive på majoritetsspråk, i forhold til å skrive dialekt, blande språk osv. De sier også at å skrive på samisk i chatten er også teknisk mer krevende. Det føles ikke naturlig, det er et "liigetiltak" (ekstra-tiltak). Skriftlig samisk er lite synlig i hverdagen. Skolen er dermed ekstra viktig både for formidling av språkideologier og for praktisk trening i å skrive samisk også i uformelle sammenhenger. Presentasjonen bygger på intervjuer med åtte samiskspråklige ungdommer i VGS-alder (gjort i 2022), mediasaker, podcaster, samtaler med noen eldre samiskspråklige ungdommer.

Læringsutbytte og kvalitet i de samiske språkfagene

Berit Anne Bals Baal, UiT Norges arktiske universitet

I grunnskolen er samisk språk delt inn i tre fag. Samisk 1 er et førstespråksfag som tilbys barn med samisk som hjemmespråk. Barn får sin begynneropplæring i lesing og skriving i førstespråksfaget. Samisk 2 tilbys barn med forkunnskaper i samisk, og disse har gjerne norsk som sitt førstespråksfag. Samisk 3 tilbys barn uten noe forkunnskaper i samisk. Tidligere var tospråklig utvikling vektlagt i de samiske språkfagenes læreplaner, men i Kunnskapsløftet 2020 er det vektlagt at barn skal bli samisktalende gjennom opplæring i samisk 2 og 3. De samiske språkfagene er viktige tiltak for å sikre at samiske språk overlever og at barn tilegner seg grunnleggende ferdigheter i sine samiske språk. I 2020 kom Riksrevisjonens rapport om samiske barns rettigheter til opplæring i og på samisk. Rapporten avdekket svakheter i kunnskaper om barns rettigheter til samisk opplæring, ved organisering av samisk undervisning og ved læremiddelsituasjonen. Det er også vist gjennom forskning at mange barn dropper ut av samiskopplæringa (Vangsnes 2020) Rapporten avdekket også andre svakheter ved samiskfaget, som har fått mindre oppmerksomhet. I Norge måler vi læringsutbytte og måloppnåelse i grunnskolen gjennom et kvalitetsvurderingssystem, som blant annet består av nasjonale prøver, kartleggingsprøver og eksamensresultater. Gjennom dette systemet skal nasjonale og lokale myndigheter få kunnskap blant annet om elevenes læringsutbytte. Riksrevisjonens rapport avdekker at det er store forskjeller mellom norske og samiske fag når det gjelder mulighetene til å kartlegge elevers ferdigheter og kvaliteten på opplæringen. Fagene som tilbys barn med få eller ingen forkunnskaper i samisk, har ingen nasjonale kartlegginger som kan brukes for å vurdere måloppnåelse. Det er også utfordrende å bruke eksamensresultater i kvalitetsvurderingen av fagene. Dette foredraget ser nærmere på mulighetene til å vurdere læringsutbyttet i de samiske språkfagene, og hva som er blitt gjort siden Riksrevisjonens rapport kom ut.

Lea go dus sadji munnje?: samisk som andrespråk i barneskolen.

Lukas Kosner, UiT Norges arktiske universitet

tdanning blir ofte tilskrevet et spesielt ansvar for bevaring og revitalisering av språk til urfolk og nasjonale minoriteter. I min presentasjon vil jeg kaste lys over bruken av samisk hos elevene med fagene samisk som andrespråk (samisk 2 og 3) i barneskolen. Disse fagene er ment å være en hjørnestein i den norske statens språkpolitiske innsats for å styrke de samiske språkene i grunnskoleopplæringen, og tilbudet sikter spesielt mot barn som ikke snakker samisk hjemme. Fagenes mål er å bidra til at elevene blir samiskspråklige gjennom sterke språkopplæringsmodeller, og det skal legges til rette for at minoritetsspråket brukes også utenfor faget. I tråd med fagfornyelsens overordnet del skal elevene oppleve samisk som en ressurs både i skolen og i samfunnet ellers. I denne presentasjonen skal jeg fokusere på elever i overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen som har samisk som andrespråk. Med utgangspunkt i klasseobservasjoner og semistrukturerte intervjuer vil jeg undersøke hvorvidt skolehverdagen rommer kompleksiteten av samiske elevers språklige identiteter. Jeg forankrer analysen i Bonny Nortons kritiske perspektiv på språklæring, der identitet, praksiser og ressurser konstrueres gjensidig. På bakgrunn av denne analysen vil jeg diskutere noen utfordringer og mulighetsrom relatert til

fagene samisk 2 og 3. Datamaterialet er samlet inn i et pågående etnografisk feltarbeid til mitt doktorgradsarbeid som omhandler elevenes valg av fagene kvensk/finsk og samisk som andrespråk i overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen. Prosjektet er en del av et større tverrfaglig forskningsprosjekt om flerspråklighet i utdanningssystemet ved navnet Multilingualism in Transitions (MultiTrans).

«Eg har lært at kunnskap er med på å fjerne dei negative haldningane som finnast i samfunnet, og at eg som lærar kan vere med å forebygge dei» - Erfaringer fra arbeid med samiske perspektiver i norsk på grunnskolelærerutdanninga ved Høgskulen i Volda

Hella Veierud Busch, UiT Norges arktiske universitet og Guro Tafjord, Høgskulen i Volda

Mange lærerstudenter og ferske lærere opplever å måtte undervise i emner de kan lite om eller at de må anvende perspektiver som oppleves som fremmede og ukjente for dem når de kommer ut i skolen. Vi har erfart at kunnskap og forståelse for samisk språk, kultur og historie for mange lærere og lærerstudenter er et slikt område. For oss blei det våren 2023 klart at våre norskstudenter ved Høgskulen i Volda måtte lære mer om hvordan de kunne jobbe med samiske perspektiver i skolen generelt og norskfaget spesielt. Ved hjelp av relativt små grep lot vi målsettinga om å styrke kunnskapen deres på dette området spille en sentral rolle i et emne i norsk for lærerstudenter på GLU 1-7 og 5-10. Vi ville unngå at deres kunnskapshull forplantet seg videre, og vi ønsket at iallfall de skulle føle seg trygge nok til å jobbe med samiske perspektiver i egen lærergjerning. I undervisninga benyttet vi mange innfallsvinkler for å styrke studentenes kunnskap, og ved hjelp av utvalgt litteratur, musikk, film(-klipp), dokumentarer og studietur til samisk forvaltningsområde, knytta vi så mye i emnet vi kunne til samisk historie, språk og kultur, og til diskusjonen om hvorfor det er viktig at både de som studenter og fremtidige lærere og deres elever og oppvoksende generasjon har god kunnskap om dette. Evalueringer viser at vi kom et stykke på vei:

Har fått auga opp for kor viktig det er å prioritere samisk i skulen. Eg vil vere et godt førebilete og vere med på at elevane mine får gode holdningar. Eg har lært at kunnskap er med på å fjerne dei negative haldningane som finnast i samfunnet, og at eg som lærar kan vere med å forebygge dei.

(Studentutsagn i emneevaluering)

Det som var, det som er, og det som kunne ha vært. Affektive strategier i nyere sakprosa som formidler samiske erfaringer

Inga Henriette Undheim og Beatrice G. Reed, Høgskulen på Vestlandet

I løpet av de siste årene har samiske erfaringer preget av kolonisering, undertrykkelse og rasisme på Nordkalotten blitt formidlet gjennom litteratur, kunst og andre kulturuttrykk. Sannhets- og forskningskomiteens rapport som ble overlevert Stortinget sammen med 13 kunstverk 1. juni 2023, har bidratt til å understreke betydningen av personlige vitnesbyrd i den offentlige samtalen om samer

og nasjonale minoriteters plass i fennoskandisk historie. Et gjennomgående trekk i rapportens gjengivelse av «personlige historier» og andre tekster der samiske vitnesbyrd står sentralt, er at opplevelsene og følelsene til de som forteller om sine erfaringer vektlegges. I dette innlegget ønsker vi å løfte noen problemstillinger som vi håper kan stimulere til diskusjon om følelsers og personlige erfaringers rolle i sakprosa generelt, og i vitnesbyrd om samiske opplevelser spesielt. Inspirert av Sara Ahmed ideologikritiske undersøkelse av følelsenes retorikk i *The Cultural Politics of Emotion*» (2004) søker vi utforske både muligheter og utfordringer knyttet til arbeid med affektive strategier i norskfaglig arbeid med sakprosa. Som kjerneelementet «Tekst i kontekst» understreker, skal elevene «lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser [...] De skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, på svensk og dansk, og i oversatte tekster fra samiske og andre språk. Tekstene skal knyttes både til kulturhistorisk kontekst og til elevenes egen samtid» (Utdanningsdirektoratet 2020). I tråd med dette sentrale læreplanmålet søker vi diskutere hvordan affektive strategier kan benyttes som tilnærming til norskfaglig arbeid med tre nye, kritikerroste sakprosautgivelser der samiske erfaringer står sentralt: *Herrarna satte oss hit. Om tvångsförflyttningarna i Sverige* (2020) av Elin Anna Labba, *Derfor må du vite at jeg er same* (2021) av Ella Marie Hætta Isaksen og *När vi var samer* (2021) av Mats Jonsson.

Gean jurdagiid dávistan/Hvem sine tanker gir ekko i meg [...]. Samiske dikt i klasserommet.

Silje Solheim Karlsen, UiT Norges arktiske universitet

Dikt er en didaktisk gavepakke til læreren, det er korte, tilgjengelige tekster som ofte handler om *det å være i verden*, enten det gjelder å være menneske blant mennesker, å være menneske i en verden i endring, eller å være menneske i samhandling med natur – alt dette perspektiver med gjenklang i formuleringer i Læreplan i norsk (LK20). *Samiske dikt* er i høyeste grad en slik gavepakke som bør utgjøre en naturlig og selvfølgelig del av lyrikken som leses i den norske skolen. Samisk lyrikk har djupe røtter, vi finner for eksempel inspirasjon fra joiken, den samiske muntlig overleverte episk-poetiske diktninga, der det ikke bare handler om å beskrive, men *å vise, skape, mane fram* («å joike noe»). I diktene skjer dette gjennom språklige og lydlige virkemidler, i bildespråket og i tekstenes struktur. Samisk lyrikk har også lange greiner, over landegrenser og på flere språk. I dette innlegget vil jeg gjøre noen nedslag i et utvalg samiske lyriske tekster, og vise hvordan diktene kan bringe ekko av forskjellige tanker og stemmer inn i klasserommet og på den måten fremme forståelse for mangfold, innsikt i samisk språk, kultur og livsanskuelse og i tillegg utgjøre et utgangspunkt for utforskning av aktuelle temaer som bærekraft, demokrati og spørsmål om identitet.

Parallell sesjon C

På hvilken måte kan undervisning om kart gi både studenter og elever forståelse og interesse for samisk kultur og naturbruk?

Inger Wallem Krempig, UiT Norges Arktiske universitet

Elisabeth Enoksen, Norges Idrettshøgskole

Vi vil presentere vårt studium knyttet til et undervisningsprosjekt rundt kart på friluftslivsutdanningen ved UiT. I dette prosjektet inngikk studier og fortolkning av samiske stedsnavn på kartbladet som en del av både turforberedelser og ferdsel. Kart er sentralt i friluftslivsfag i høyere utdanning, men også svært relevant for læreplanverket, blant annet inn mot kroppsøvingsfaget. Med bakgrunn i våre erfaringer fra dette undervisningsprosjektet er derfor vårt forskningsspørsmål er: På hvilken måte kan undervisning om kart gi både studenter og elever forståelse og interesse for samisk kultur og naturbruk? Vi ønsker å presentere våre erfaringer fra prosjektet og også drøfte overføringsverdi for andre sammenhenger. Metoden vi brukte inkluderte en undervisningsøkt om samisk navnsetting, studentenes eget forarbeid før en egenferd i grupper, deres fotodokumentasjon av terrengformasjoner og individuelle refleksjonsnotater etter ferden. Vi har gjennom analyse av studentenes refleksjonsnotater og fotodokumentasjon undersøkt hvilke erfaringer og refleksjoner de har i etterkant av prosjektet. Vårt studium tar sikte på å belyse potensialet av å innlemme samiske stedsnavn i friluftslivundervisning både for studenter i høyere utdanning og for elever både i grunnskole og videregående skole. Våre foreløpige funn tyder på at studier av samiske stedsnavn på kartbladet med påfølgende arbeid i felt har skapt en interesse for hva kartet forteller, styrket våre studenters forståelse av samisk kultur og bruk av naturen, og gitt dem en dypere tilknytning til naturmiljøet de ferdes i. Samlet sett gir denne presentasjonen verdifull innsikt i hvordan samiske stedsnavn kan inkluderes i undervisning for ulike skoleslag.

Høsttur med nærmiljøfriluftsliv og samiske læringsaktiviteter.

Linda H. Johansen og Ingrid Frenning, UiT Norges arktiske universitet

Obligatorisk overnattingstur med nærmiljøfriluftsliv for studenter på GLU 1.-7. og 5.-10, totalt 25 studenter. På overnattingsturen la vi vekt på nord-norsk og samisk friluftslivelementer jf. Læreplan. Både i lærerstyrt og studentaktiv undervisning fikk studentene oppleve aktiviteter knyttet til samisk kultur som for eksempel lage vandrestav, barneleker, flette bånd, bål og lage mat. Vi starter fremlegget med å vise til lærerplanen, tverrfaglig arbeid og helhetlig læring. I resultatdelen legger vi frem studentenes lærings- og mestringsopplevelser som er innhentet gjennom nettskjema og studentoppgave. Konklusjonen er at vi som er undervisere har større forventninger til studentenes involvering i forarbeidsfasen, gjennomføringsfasen og i evalueringen.

Med fokus på både sjø- og reinsamisk liv

Ingrid Frenning, UiT Norges arktiske universitet

Jeg vil legge fram eksempler på integrering av samisk aktiviteter knyttet til samisk kultur i barnehagelærerutdanningen tilknyttet emnet «Friluftsliv og mestring for alle barn i barnehagen». Gjennom en tiårsperiode har studentene vært med til Bjorelvnes der sjøsamisk historie og liv har vært fokus og til Koppangen/ Elvevoll, der de har møtt Kemi som er reindriftsfamilie. Eksempelet vises gjennom bilder og framlegg av studentrefleksjoner. Hensikten er å vise at temaet har hatt et fokus i barnehagelærerutdanningen over tid. Metoden som er brukt er gruppesamtaler. Resultatene viser at studentene opplever mestring og forståelse for ulike levesett. Gjennom aktiviteter har de fått kjenne på kroppen hvilke ferdigheter og holdninger som trengs for et slikt levesett. Konklusjonen er at disse to samlingene er faglig berikende, men også personlig utfordrende.

Nøkkelord: barnehagelærerutdanning; sjøsamisk; reindrift, personlig utfordringer

Små barn og store mål. Hvordan samisk kultur beskrives i begynneropplæringen i samfunnsfag.

Jacob Melting, Høgskolen på Vestlandet

Med LK20 skrudde departementet til kravet om opplæring om samiske tema i skolen. Mange forskere har allerede respondert på hvordan dette kan bli forstått og ivaretatt. Den forskningslitteratur som er relatert til hvordan samiske tema bli ivaretatt i skolen er gjennomgående orientert mot de høyere klassetrinnene, med en klar hovedvekt mot ungdomsskolen og med tilsvarende fravær av referanser til hvordan det samiske inngår i begynneropplæringen. Tidligere er Eriksen (2018) sin analyse av lærebøker om samiske tema i begynneropplæringen, med bakgrunn i læreplan av LK06, et unntak. Dette samsvarer med generell lite forskning på begynneropplæringen i samfunnsfag Dette innlegget har som mål å fylle noe av dette tomrommet. Empirien som presenteres vil være en analyse av læreplanen for grunnskolen og lærebøker i samfunnsfag for de første fire årene (her er samiske tema hovedsakelig tatt opp i 4 årstrinn). Denne empirien vil bli analysert med bakgrunn i at kunnskapen barna skal tilta seg de første skoleårene i hovedsak handler om samisk kultur (en videreføring av barnehagens kunnskapsoverføring). Viser denne til perspektiver som esensialisme/eksotifisering som baserer seg på en objektivisering av kulturen? Eller vil det i større grad bære preg av det kulturelle grensesnitt, med flytende overgang mellom forskjellige kulturer. Hvordan blir samisk kultur presentert i lærebøkene og er samfunnsfag her en viktig premissleverandør for denne forståelsen, eller blir samfunnsfaglige tema kun brukt som et hjelpefag for å fremme andre fagområder som norsk, kunst og håndverk og musikk sine kjerneområder innenfor samisk kultur?

Erfaringer fra desentralisert kompetanseheving med å utvikle videocaster med mål om å styrke samisk språk og kultur for skoler i RSK-Midt Finnmark

Veronica Bergan¹, Greta Heim¹, Maren Palismaa², Minna PE Näkkäljärvi², Karen Lovise Siri Stångberg² og Ann-Margaret Kulsland³

¹ UiT Norges arktiske universitet ² Sámi Allaskuvla ³ RSK Midt-Finnmark

Målet med desentralisert kompetanseheving (DEKOMP) er å dele erfaringer og å utvikle kompetanse i skolene i partnerskap med universiteter og høyskoler. RSK Midt-Finnmark ønsket å sette søkelys på samisk språk og kultur i DEKOMP. I fellesskap med koordinator for RSK-Midt Finnmark, partnere på UiT Norges arktiske universitet og Sámi Allaskuvla ble vi enige om å gjengi situasjonsbeskrivelser noen av skolene i regionen. Vi valgte å lage videocaster der vi intervjuet lærere og rektor om deres praksiser i samisk språk og kultur på deres skole. Resultatet har blitt fire videocaster på om lag 10 minutter; en fra hver kommune og som er representert med Lebesby, Billefjord, Karasjok og Mehamn skole. Videocastene viser et stort mangfold av lokale praksiser og ulike behov for kompetanse for samisk språk og kultur på de forskjellige skolene. Implikasjoner for videre arbeid er å kunne benytte disse videocastene som inspirasjon og diskusjon i lærerkollegiet for hvordan en kan løfte fram og videreutvikle lokale perspektiver for samisk språk og kultur. Vi har erfart at videocast er et nyttig redskap i å få innblikk i skolenes ulike praksiser og gjøre disse tilgjengelig for skoleeier, skoler og lærerutdanninger – også på tvers av språklige barrierer mellom nordsamisk og norsk. Dette vil danne grunnlag for videre kompetanseheving og drøftinger av samisk mangfold i utdanningsfeltet.

Nøkkelord: Samisk kultur, samisk språk, DEKOMP, lokale praksiser, videocast, mangfold.

Parallell sesjon D

Utviklingsarbeid med samiske perspektiver i lærerutdanninger utenfor Sápmi: Selvrefleksjon, estetiske læringsprosesser og kompetanse for det 21.århundre

Åsmund Aamaas og Kristin Gregers Eriksen, Universitetet i Sørøst-Noreg

I presentasjonen deler vi erfaringer fra utviklingsarbeid i lærer- og barnehagelærerutdanningene ved Universitetet i Sørøst-Norge, gjennomført i samarbeid med Dembra og KKS. Alle deler av det norske utdanningssystemet er forpliktet til å integrere samiske perspektiver og kunnskaper, men i praksis ser iverksettelsen ut til å være mangelfull. Vi argumenterer for at arbeidet med mandatet er kontekstuell, og i dette innlegget løfter vi spesifikke utfordringer og muligheter utenfor det geografiske Sápmi. I første fase av arbeidet (2021-2022) jobbet vi med kollektiv læring i kollegiet. Gjennomføring av en lesesirkel med fokus på urfolkskunnskaper ga inngang til å utvikle dypere forståelse og styrket integrasjon av samiske perspektiver i egen praksis. En av målsetningene med dette var å styrke arbeidet med kompetanser for det 21. århundre. UNESCO fremhever i rammeverket for tilegnelsen av slik kompetanse, sammenhengen mellom kulturelt mangfold og bærekraftige fremtider, og viktigheten av å se mangfold i relasjon til ulike perspektiver på kunnskap. Urfolkskunnskap blir eksplisitt nevnt i denne sammenhengen. I andre fase (2022-2023), jobbet vi med estetiske læringsprosesser. Vi samarbeidet med studenter og samiske kunnskapsbærere om å utvikle et undervisningsopplegg og en utstilling for lokale barnehager 6.februar. Vi tok i bruk auto-etnografisk metode i arbeidet med egen og studentenes profesjonsdanning. Gjennom bruk av metoden argumenterer vi for behovet for endringer både i forståelser av hva som kan oppleves som annerledes, men også av seg selv. Et sentralt funn er at kollektiv læring er sentralt i arbeidet med selvrefleksivitet. For å arbeide «effektivt» med kompetanser for det 21. århundre, må man kanskje motstå press om produktivitet og prestasjon, og tillate seg å gå inn i mer uforutsigbare læringsprosesser. Videre viste vårt arbeid at det er en viktig balansegang mellom å inkludere samiske aktører, og å bygge kompetanse i egne utdanningsprogram.

Dekolonisering og indigenisering i norske barnehagelærerutdanninger?

Spenninger og muligheter i analyser av emneplaner og pensumlitteratur

Anja Maria Pesch og Camilla Eline Andersen, Høgskolen i Innlandet

I presentasjonen tar vi utgangspunkt i barnehagelærerutdanninga ved Høgskolen i Innlandet som case. Barnehagelærerutdanninga ved HINN kan beskrives som norsk barnehagelærerutdanning, lokalisert utenfor Sápmi, men nært det sørsamiske området. Utdanninga følger forskrift for norsk barnehagelærerutdanning som i §1 artikulere et ansvar for å ‘fremme samisk kultur som del av den nasjonale’ samt ‘vektlegge urfolks status og rettigheter’. Det er hittil svært lite forskning som retter oppmerksomhet mot hvordan dekolonisering og indigenisering kan tenkes og gjøres i norsk barnehagelærerutdanning. Samtidig påpekes det at lærerutdanningsinstitusjonene ofte har lite kompetanse om hvordan man kan innlemme samiske temaer i undervisningen, selv om disse anses som viktige. Her kan pensumlitteratur ha stor verdi. Blant annet kan litteratur som er skrevet fra et

samisk perspektiv potensielt minske faren for at dekolonisering og indigenisering gjøres på majoritetsperspektivets premisser. Med dette som bakgrunn retter vi et kritisk blikk mot hvor og hvordan samisk kultur, historie og kunnskap (re)presenteres i norske barnehagelærerutdanninger. I prosjektet analyseres emneplaner og pensumlister ved en utdanningsinstitusjon. Vi undersøker hvordan disse dokumentene bidrar til muligheter, utfordringer og spenninger for dekoloniserings- og indigeniseringsprosesser. Den teoretiske rammen for vår analyse er indigenisering, dekolonisering, stemme og heteroglossia. Vår midlertidige analyse viser at samiske perspektiv inngår i noen obligatoriske emner i utdanninga. Rettighetsperspektivet er tydeligst, mens også andre tema som samiske språk, kultur, verdier og tradisjonskunnskap er inkludert. Tematikkene belyses fra ulike posisjoner, som i større eller mindre grad bidrar til indigenisering og dekolonisering sett fra et samisk perspektiv. Pensumlitteraturen gir dermed til en viss grad rom for ulike stemmer, samtidig som det kan være sterkt avhengig av den enkelte faglæreren, om og hvordan disse framstår som heteroglossisk for studentene. Et annet spenningsfelt er knyttet til spørsmålet om samiske tema skal integreres i andre overordna tematikker som eksempelvis mangfold og bærekraft eller om de skal tematiseres for seg selv.

Nøkkelord: dekolonisering, indigenisering, norsk barnehagelærerutdanning

Norskfaget og forsoning: Hvilken rolle kan skolens største fag ha?

Åse Mette Johansen og Hilde Sollid, UiT Norges arktiske universitet

Norskfaget er skolens største fag, og i læreplan i norsk i LK20 i blir kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling løfta fram. Elevene skal også få innsikt i den rike og mangfoldige språk- og kulturarven i Norge. Dagens norskfag har med andre ord fått et motsatt oppdrag enn det faget hadde under fornorskingsperioden fra slutten av 1800-tallet og fram til etter andre verdenskrig. Læreplan i norsk må, som alle andre læreplaner i LK20, også leses i sammenheng med Overordna del av LK20, der verdier som likeverd, demokrati og medvirkning løftes fram. På bakgrunn av dette vil vi hevde det ligger godt til rette for at norskfaget, både i skole og lærerutdanning, kan spille en viktig rolle i det norske samfunnets arbeid for epistemisk rettferdighet og for videre arbeid med forsoning. I dette perspektivet er det en viktig målsetting å styrke majoritetssamfunnets kunnskap og kompetanse om samene, kvenene/norskfinnene og skogfinnene, slik Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (2023) peker i retning av. I dette foredraget skal vi drøfte norskfagets rolle i forsoningsarbeidet ved å løfte fram lytting som ferdighet og som verdi. Lytting er en del av kjerneelement muntlig kommunikasjon, og gjennom dette kjerneelementet er det et godt grunnlag for å arbeide for det Nuottaniemi (2023) beskriver som solidarisk lytting.

Sammenveving – en estetisk tilnærming til arbeid med samiske perspektiver i barnehagen. Et FoU-prosjekt.

Trine Kampmann-Jensen og Linn-Terese Bern, Høgskolen i Innlandet

Vi underviser i kunst og håndverk, i drama, i bærekraftsperspektiver og estetiske læreprosesser i barnehagelærer - og grunnskolelærerutdanningene, og vi har kjent på en uro, en uro over perspektiver som er lite synlige og stemmer som er lite hørbare. Hvordan kan vi som ikke bærer tradisjonene og fortellingene med oss som våre egne ivareta forskriftens målsetting om at "utdanningen skal fremme forståelse for samisk kultur som en del av den nasjonal, og vektlegge urfolks status og rettigheter..." (Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning, 2012). Hvordan kan vi som hører til en majoritetsbefolkning bidra til at urfolk og nasjonale minoriteter får en stemme som blir hørt i utdanningene vi underviser ved? Kan arbeid med estetiske uttrykksformer hjelpe oss å lytte? Kan estetiske uttrykksformer gjøre at vi møter temaene på utforskende måter, og at noe blir med videre i oss som profesjonsutøvere og som mennesker? Med denne uroen og disse spørsmålene som utgangspunkt har vi begynt utviklingen og utforskningen av et undervisningsopplegg basert på møtet mellom ulike estetiske uttrykksformer. Opplegget anslag er å se den biografiske og dokumentariske filmen *Historja – Broderi for Sápmi*, som et møte med den samiske kunsten, både som tradisjon og samtidskunst. Så gjennomfører vi et forløp der studentene møter fortellinger som hører til i en sørsamisk tradisjon som skriftlig tekst, så tilegner studentene seg disse gjennom muntlig praksis og arbeid med visuelle blandingsteknikker. Resultatet av møtet mellom fortellingen og studentenes visuelle arbeid er en billedbok uten ord. En håndlaget, håndsydd fortelling som de har med seg videre som en artefakt, og som en fortelling av indre bilder de kan fortelle videre med sine egne ord. På denne måten forsøker vi å skape et møte med det samiske for våre studenter og oss selv, et møte som er lyttende, samskapende, vedvarende og i stadig bevegelse.

Litteratur:

Å lytte til – og å engasjere seg i fortellinger. Refleksjonsverktøy for arbeid med samiske perspektiver og urfolksperspektiver i lærerutdanningen Redaksjon: Kristin Gregers Eriksen, Åsmund Aamaas og Anne-Line Bjerknes, Universitetet i Sørøst-Norge/ Lullinuorta – Norgga Universitehta, Dembra"

Fra berøringsangst til kompetent mot – om å undervise om samiske temaer

Torjer A. Olsen, Senter for samiske studier, UiT Norges arktiske universitet

“Berøringsangst” er et begrep som ofte dukker opp i samtaler om undervisning om samiske temaer. Gjennom en serie møter og treff med både lærere og lærerutdannere har jeg erfart at det finnes en usikkerhet når samiske temaer skal inn i undervisninga. Usikkerheta dreier seg om manglende kunnskap, om hvordan undervisninga skal foregå og om muligheten for å trå feil. Jeg argumenterer i innlegget for at både usikkerhet og kunnskapsmangel kan snus til noe positivt: Usikkerheta er eller kan være fundert i sensitivitet og etisk refleksjon. Det kreves kompetanse å anerkjenne mangel på

kunnskap. Dermed er det mulig å ta korte og praktisk orienterte steg, samt lengre og mer strategisk orienterte steg på veien mot kompetent mot i undervisninga om samiske temaer.

Sesjon E

Hallo Stallo! Samiske perspektiver fra fremmedspråksundervisninga i videregående skole

Tove Beate Jensen, UiT Norges arktiske universitet og Amelie Matt, NTG Tromsø + UiT/ISK

Den overordnede delen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20) legger til grunn at det samiske er en del av den norske kulturarven, og dette skal gjenspeiles i alle læreplaner. Dette inkluderer også fremmedspråksfaget, som bør ta hensyn til dette mandatet og inkludere samiske temaer og perspektiver i undervisninga. Vi antar at mange lærere har lite kunnskap om samiske forhold, og at lærebøker og læringsressurser som tar utgangspunkt i LK20 heller ikke alltid er oppdaterte på området. Vi ønsker å belyse hvordan samiske temaer og perspektiver kan integreres samt berike fremmedspråksundervisninga på ungdomstrinnet og i videregående skole. Det er viktig å sette fokus på at vi som fremmedspråkslærere har et ansvar til å inkludere samiskrelatert innhold i undervisninga. Videre ønsker vi å inspirere til faglige diskusjoner på skolene og vise muligheter for hvordan man kan trekke inn samiske elementer gjennom hele skoleåret og ikke bare i forbindelse med den samiske uka og især nasjonaldagen 06. februar. Slike forslag til undervisningsopplegg kan gi mer innhold om samiske forhold i fremmedspråksundervisninga og tillegge en ny dimensjon. For å kartlegge i hvilken grad samisk innhold formidles i undervisningssammenheng i dag, vil vi gjennomføre en spørreundersøkelse blant fremmedspråkslærere på ungdomstrinnet og i videregående skole. Denne undersøkelsen vil vise oss hvilket behov lærerne har for mer kunnskap, inspirasjon og konkrete ideer som kan gjennomføres i undervisninga. Utover dette vil vi gjennomføre kvalitative intervjuer med utvalgte fremmedspråkslærere for å belyse hvordan samisk aspekter kan finne veien inn i fremmedspråksfaget. Noen av undervisningsideene vil bli gjennomført i én eller flere fremmedspråksklasse(r) over en periode og evalueres i etterkant. Vi håper at denne undersøkelsen vil belyse mulighetene som ligger i fremmedspråksfaget når det gjelder inkludering av samiske temaer og perspektiver. Mer bevisstgjøring kan føre til mer samisk innhold i fremmedspråksfaget og bidra til en økt forståelse for samisk kultur og historie blant elevene.

How are Sámi people presented to foreigners in second language textbooks?

Sebastien Thomine, Nord universitet

The number of foreigners moving to Norway, Sweden and Finland has grown steadily and significantly for the past few decades. Since the 1990s, official second language and culture curricula were implemented at different levels in those countries to facilitate the integration of their newcomers. Those official guidelines provide a legal and educational framework to language and culture programs that shape the content of second language textbooks used by foreigners to learn Swedish, Norwegian and Finnish. In addition to teaching a language, second language curricula and textbooks are also designed to teach immigrants how to navigate the culture of Nordic societies. As a part of Swedish, Norwegian and Finnish societies, we would expect the Indigenous Sámi people to be introduced to newcomers in the second language textbooks used by newcomers. How are Sámi people presented to foreigners in second language textbooks? Is there any guidelines in official

curricula? Are there similarities and differences between Sweden, Norway and Finland? Do Sámi representation in second language and culture learning follow national trends? Those questions remain unanswered as research in the field of Sámi representation towards foreigners has been minimal.

Tverrfaglig utforskende og studentaktivt undervisningsopplegg om samisk kultur i barnehagelærerutdanningen

Greta Heim og Veronica Bergan, UiT Norges arktiske universitet

Rammeplanen for barnehager legger vekt på kunnskap om samisk kultur i det overordnede verdigrunnlaget. Barnehagelærerstudenter er dermed forpliktet til å lære om samisk kultur, tradisjoner og mangfold i barnehagelærerutdanningen. Vi har gjennomført et tverrfaglig studentstyrt utforskende undervisningsopplegg om samiske temaer for to årskull. Tidligere studier har vist at undervisning om samiske temaer i opplæringen ofte er teoretisk og stereotypisk fremstilt. Hensikten vår var å utvide studentenes perspektiv på mangfoldet i samisk kultur med utgangspunkt i sjøsamisk kultur. Undervisningsopplegget la vekt på hvordan samer historisk sett var knyttet til naturen fra sitt lokale sted gjennom respekt for naturressursene og lokal matkultur. De ulike læringsaktivitetene i undervisningsopplegget ble evaluert av studentene etter to runder med gjennomføring. Vårt datamateriale består av spørreskjemaer besvart av studentene etter undervisningen. I tillegg har vi et gruppeintervju med tre studenter kort tid etter endt eksamen. Funnene viser at studentene har en bredere forståelse og respekt for samisk kultur og mangfoldet innenfor kulturen. Resultatene viser at studentene opplevde spesielt godt læringsutbytte fra de aktive og praktiske læringsaktivitetene. Undervisningsopplegget har relevans og overføringsverdi for å utvide perspektivene på samisk kultur, teori og praksis i opplæringen. Vi håper dette kan inspirere andre lærere til å utvide sine tilnærminger til urfolksspørsmål i utdanning.

Nøkkelord: Samisk kultur; tverrfaglig undervisning; barnehagelærerutdanning; kulturarv; kulturelt mangfold; barnehagelærerstudenter

Undervisning om samisk kultur og tradisjon i grunnskoler i det sørsamiske området

Kåre Haugan og Anna Marie Holand, Nord universitet

LK-20 tydeliggjør at alle elever i dag skal få innsikt i det samiske urfolks historie, kultur, samfunnsliv og rettigheter gjennom kompetansemål i ulike skolefag. Studier tyder på at dette blir ivaretatt i liten grad, og da spesielt utenfor samiske områder. Denne studien ser på hvordan det samiske blir ivaretatt i noen grunnskoler i det sørsamiske området. 190 lærere og/eller rektorer responderte på et elektronisk spørreskjema som var sendt til grunnskoler i det sørsamiske område av Sápmi. Spørreskjemaet inneholdt lukkede spørsmål som ga en oversikt over bakgrunn, grad av bruk

av samiske temaer i de ulike fagene og hvilke læremidler som anvendes. De åpne spørsmålene gikk i dybden på hvordan lærerne opplever det å undervise i samiske temaer i grunnskolen. De lukkede spørsmålene ble analysert med kvantitative metoder og de åpne kvalitativt. Med et estimat på 3210 potensielle respondenter (gjennomsnittlig 10 lærere per skole) ble svarprosenten lav (5.9%). Dette kan føre en redusert representativitet i dataene. Dataene ble likevel vurdert til at de gir en indikasjon på bruk av læremidler og opplevelser av å undervise i samiske temaer. 88.4% av deltagerne i studien sier at de implementerer elementer om samisk kultur og tradisjon i undervisningen. Hovedfunnene i den kvalitative analysen er innhold og organisering av undervisning (preget av enkelthendelser), at lærerne føler på en mangel på kompetanse og de opplever generelt en mangel på læremidler, spesielt innen det sørsamiske.

«Bjørk ble tradisjonelt brukt til parkett» - Birget: Oppdrag Sjølbergning - Et aksjonsforskningsprosjekt for bruk av samisk tradisjonell kunnskap i kombinasjon med å lære om biologisk mangfold i naturfag

Jan Höper, Siw Killengreen og Andy Sortland, UiT Norges arktiske universitet

«Birget» er et elevaktivt undervisningsopplegg som kombinerer naturfaglig artskunnskap med samisk tradisjonell kunnskap. Utgangspunktet var et ønske om å styrke samiske perspektiver i naturfag. Aksjonsforskningsprosjektet har fokus på artsmangfold og bærekraft med utgangspunkt i sjøsamisk bruk av naturen. Målene er både å bli kjent med samisk tradisjonell kunnskap, men også å motivere for å jobbe med artskunnskap. Vi presenterer aksjonsforskningsprosjektet bak opplegget som vi gjennomfører i lærerutdanningen, fordi dette viser utfordringene med å implementere det samiske perspektivet i naturfagundervisningen. Datamaterialet inkluderer loggføring fra lærerperspektivet, studentevalueringer av opplegget, samt tre generasjoner av digitalt og fysisk undervisningsmateriell. Den aktuelle versjonen av læringsressursene er tilgjengelig på: <https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/naeringer/naturfag-i-skolen/sjolbergning-og-artskunnskap/>. Undervisningsopplegget inkluderer å artsbestemme selv ved hjelp av nettressurser, og deretter lese seg opp på, og presentere tradisjonell bruk av spesifikke arter ved hjelp av eksisterende nettsider og publikasjoner. Etter første gjennomføring fant vi at studentene raskt falt tilbake i en tenkning fra sin egen hverdag, og forlot det samiske perspektivet. Det skyldes blant annet at det manglet egnede tekster eller informasjon på nettet. Dette førte til at vi måtte utvikle korte informasjonstekster om (sjø-)samisk bruk av planter til matlaging, medisin, bygningsmaterialer, dyrefór og farging. Ved å utvikle eget materiale som omhandlet tradisjonell bruk av artene, oppnådde vi i større grad at studentene hadde utforskende samtaler med sterkere fokus på tradisjonell kunnskap. Våre funn viser hvor lang veien er fra eksisterende kunnskap til didaktisk egnede ressurser for bruk i skolen.